

УДК 34.02:342.5(477)

DOI: <http://doi.org/10.5281/zenodo.3883829>

М.В. СТАРИНСЬКИЙ,

професор кафедри адміністративного, господарського права та фінансово-економічної безпеки Навчально-наукового інституту права Сумського державного університету, доктор юридичних наук, доцент, м. Суми, Україна; e-mail: Starinskiy_nik@ukr.net;
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2661-5639>

СОЦІОКУЛЬТУРНІ ПЕРЕШКОДИ ЕФЕКТИВНОМУ ВПРОВАДЖЕННЮ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ

M.V. STARYNSKYI,

Professor, Chair of Administrative, Economic Law and Financial and Economic Security, Academic and Research Institute of Law, Sumy State University, Doctor of Law, Associate Professor, Sumy, Ukraine; e-mail: Starinskiy_nik@ukr.net;
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2661-5639>

SOCIO-CULTURAL OBSTACLES FOR THE EFFECTIVE IMPLEMENTATION OF DECENTRALIZATION IN UKRAINE

АНОТАЦІЇ (ABSTRACTS), КЛЮЧОВІ СЛОВА (KEY WORDS)

Постановка проблеми. Сучасний розвиток України, як незалежної та демократичної держави, характеризується кардинальними змінами практично в усіх сферах суспільно життя, в тому числі, й у сфері функціонування державної влади, і об'єктивувалася в процесах децентралізації влади. Разом із цим, не дивлячись на досить інтенсивні процеси, пов'язані з децентралізацією, що стимулюються державою, населення України досить скептично відноситься до цієї реформи та її результатів. Така ситуація є результатом того історичного спадку, який отримана Україна після розпаду Радянського Союзу у вигляді соціокультурної травми її населення та його історичної пам'яті. **Метою статті** є історичний аналіз подій, що відбувались на території України та їх вплив на формування свідомості населення. **Методи дослідження** – за допомогою історичного методу були досліджені соціокультурні та політичні події, що відбувались на території України, проаналізовані історичні документи, що мали вплив на регулювання суспільних відносин, а також документи, що засвідчували певні історичні факти які мали значення для дослідження. Аналітичний та системно-структурний методи дозволили виявити особливості розвитку суспільних відносин на території України. **Результати дослідження.** Проведене дослідження сприйняття процесів децентралізації влади дало можливість визначити її як обумовлений сукупністю об'єктивних і суб'єктивних факторів, здійснюваний (як правило) в установленому законом порядку, політико-правовий процес переходу владних повноважень від центральної системи до децентралізованої з метою найбільш ефективного прийняття та виконання управлінських рішень. У той же час передача повноважень супроводжується передачею необхідних ресурсів для виконання цих повноважень та встановленням державного контролю за законністю актів місцевого самоврядування і, як наслідок, відповідальність за прийняті рішення. Дослідження сучасної теорії соціокультурної травми дало можливість говорити, що функціонування "суспільства травми", яке утворюється в результаті нанесення населенню соціокультурної травми, призводить до трансформації соціальних зв'язків і зміни відношення членів суспільства до соціальних інститутів. **Висновки.** Соціально-політичні події, що відбувались на території України на початку ХХ століття, стали основним травмуючим фактором, дія якого призвела до формування українського "суспільства травми". Подальші події, що відбувались в Радянському Союзі: масові соціальні репресії проти населення, постійний його терор, періодичні політичні та економічні сфабриковані судові процеси, остаточно сформували соціокультурну травму населення України, що об'єктивувалась у формуванні безініціативного населення, представники якого боялись займати керівні посади в різних органах, брати відповідальність за прийняті рішення.

Ключові слова: децентралізація влади; право; соціокультурна травма; суспільство травми; соціальні репресії

***

Problem statement. The modern development of Ukraine as an independent and democratic state is characterized by drastic changes almost in all areas of social life, including in the functioning of the state power, and has been objectified in

the processes of power decentralization. At the same time, despite quite intensive processes connected with decentralization that are stimulated by the state, the people in Ukraine are rather skeptical, especially in rural areas, concerning this reform and its results. In our opinion, this situation is a result of the historical legacy that Ukraine got after the collapse of the Soviet Union in the shape of a socio-cultural trauma of the population and its historical memory. The article's **purpose** is at the historical analysis of the events that took place on the territory of Ukraine and aspire to study their influence upon the conscience of the people. **Methods** of the research: with the help of the historical method the socio-cultural and political events have been studied that took place in Ukraine; the historical documents have been analyzed that influenced the regulation of social relations as well as the ones proving certain historical facts important for the research. The analytical and systemic-structural methods allowed discovering certain peculiarities in the development of social relations on the territory of Ukraine. **Results** of the research. The conducted research of how the processes of power decentralization are perceived lets us define the latter as a political and legal process that is attributable to an accumulation of subjective and objective factors and carried out (as a rule) according to a procedure established by the law. This process means the transfer of powers of authority from a centralized to the decentralized system with a view of the more efficient making and putting into practice of administrative decisions. At the same time, this transfer of authorities is accompanied by the transfer of the recourses necessary to exercise these authorities and by the establishment of governmental control over the legitimacy of all the actions undertaken by local authorities and, consequently, the responsibility for the decisions made. The studies of the modern socio-cultural trauma theory suggest that the functioning of a "trauma society" that emerges after people have suffered a socio-cultural trauma causes the transformation of social relations and makes the members of this society change their attitude to social institutions. **Conclusions.** The social and political events that happened on the territory of Ukraine at the beginning of the 20th century are considered to be the main traumatizing factor, whose effect preconditioned the formation of the "trauma society" in Ukraine. Later events in the Soviet Union, including massive social repressions against the population, constant terror, and periodical faked political and economical trials completed the socio-cultural trauma of the people in Ukraine that resulted in the creation of an inert population whose representatives are afraid of taking administrative positions in various bodies for their lack of desire to be held accountable.

Key words: power decentralization; law, socio-cultural trauma; trauma society; social repressions

Постановка проблеми

Сучасний розвиток України, як незалежної та демократичної держави, характеризується кардинальними змінами практично в усіх сферах суспільного життя, в тому числі, й у сфері функціонування державної влади. Після набрання чинності в 1998 році на території України Європейської Хартії місцевого самоврядування в нашій державі розпочався новий етап трансформації сприйняття ролі та функцій місцевого самоврядування у реалізації державної влади.

Досить довгий шлях, що об'єктивувався у внесення змін до чинних нормативних актів – Бюджетного та Податкового кодексів України та прийняття нових, зокрема, законів України "Про співробітництво територіальних громад", "Про засади державної регіональної політики" та ряду інших, привів нашу державу до практичного впровадження в практику функціонування місцевих громад і виборних місцевих органів влади найкращих європейських принципів їх організації та запустив процес децентралізації влади.

Децентралізація як політико-правове явище досліджувалась, зокрема, Даль Р. (Dahl R., 2000) та Тихомиров Ю.А. як необхідний результат розвитку демократичного суспільства [1; 2], Хіма Г.С. (Cheema G.S., 1983) та Рондінеллі Д. (Rondinelli D., 1983) як необхідний елемент архі-

тектурного будівництва державної влади [3], Дічкович Ж.Т. (Dickovick J.T., 2003) щодо її ролі в функціонуванні унітарних держав [4]. Також децентралізація досліджувалась Нейдорфер Б. (Neudorfer B., 2015) й Нейдорфер Н. (Neudorfer N., 2015) на предмет її впливу на корупційні процеси в державі [5] та В.А. Предборським – на тінізацію економіки [6].

Розвідка соціокультурних травм є досить новим напрямком наукових досліджень. Проблематика соціокультурної травми та пов'язаних із нею ризиків розроблялась в соціології культури, соціології політики, політології, соціології економічних відносин, соціології права та інших галузях науки з середини 90-х років минулого століття. В цьому аспекті варто вказати на роботи Карут С. (Caruth S., 1995) й Ніл А.Г. (Neal A.G., 1998) щодо аналізу впливу соціокультурної травми на колективну пам'ять [7; 8], травмуючих факторів в історії етносу (Caruth S., 1996) [9], М. Марувама (Marutama M., 1996) щодо феномену травми в посттоталітарних суспільствах у зв'язку з процесами структурної деконверсії [10], Олександр Ж.С. (Alexander J.C., 2003) щодо символічних механізмів конструюючих травму [11] та багато інших.

Стосовно вітчизняних реалій, то як результат впровадження децентралізації влади на тери-

торії України місцеві бюджети за останні роки зросли на 165,4 млрд грн: з 68,6 млрд в 2014 до 234 млрд грн в 2018 році. За 2015–2018 роки в Україні створено 878 об'єднаних територіальних громад (ОТГ), до складу яких увійшли більше 4000 колишніх місцевих рад, результатом чого 9 млн людей проживають в об'єднаних територіальних громадах [12].

Разом із цим, не дивлячись на досить інтенсивні процеси децентралізації, що стимулюються державою, населення України досить скептично, особливо у сільській місцевості, відноситься до цієї реформи та її результатів. В окремих населених пунктах люди категорично не бажають об'єднуватись в ОТГ і брати на себе відповідальність за свій майбутній розвиток. Як на нас, така ситуація є результатом того історичного спадку, який отримала Україна після розпаду Радянського Союзу у вигляді соціокультурної травми її населення та його історичної пам'яті. Враховуючи зазначену тезу, метою статті є історичний аналіз подій, що відбувались на території України та їх вплив на формування свідомості населення. Її новизна полягає в обґрунтуванні авторської тези впливу соціокультурної травми населення на політико-правові процеси в державі. Завданням статті є формування у українського суспільства розуміння того, що для впровадження будь-яких реформ на території держави і отримання їх належного результату слід враховувати не лише сучасний політико-правовий та економічний стан, але й наявність таких об'єктивно існуючих явищ, як соціокультурні травми населення території.

Дослідження процесів децентралізації влади на території України та їх теоретичний аналіз є досить складним завданням. Це пояснюється тим, що до сьогодні, не дивлячись на досить велику розповсюдженість цих процесів у світі, ні наука, ні практика ще не сформувала доктринального розуміння децентралізації як процесу трансформації державної влади, хоча рух у цьому напрямку відбувається. Тому доцільним є окреслення напрямків сприйняття децентралізації та виділення її поняття, характеристика розуміння соціокультурної травми як соціального явища та ілюстрація на історичних прикладах процесу формування травми населення на території України, наслідком якої стало формування у населення стійкого небажання здійснювати функції управління на місцях.

Поняття "децентралізація влади"

Як стверджують дослідники [13, с.51], одним

із перших державних діячів, що почав використовувати поняття "децентралізація" був Алекс де Токвіль. В цілому з цим можна погодитись, оскільки саме Токвіль вперше в політико-правовій літературі, присвяченій державній владі, описав види та форми централізації державної влади, й вказав на її антипод – децентралізацію, як каталізатор Великої французької революції, метою якої було прагнення до децентралізації системи державного управління [14, с.84–85]. Саме робота Токвіля ознаменувала собою початок процесу концептуалізації поняття "децентралізація влади". Разом із цим, подальший розвиток і трансформація сприйняття децентралізації продовжився лише на початку ХХ століття, оскільки більшість тогочасних розвинених держав були імперіями і намагались придушити ці процеси і посилити централізацію державної влади. В рамках цього, як зазначають Р. Леру (R. Leroux, 2012) і Д.М. Харт (D.M. Hart, 2012), децентралізація сприймалась виключно як загроза державній владі, що спрямована на її послаблення [15, с.256].

На початку ХХ століття в США при вирішенні військових і фінансових державних завдань децентралізація стала сприйматись як форма організації влади, що здатна поєднуватись із централізованим управлінням в окремих сферах і тим самим більш ефективно використовувати наявні ресурси [13, с.54]. В цілому, в світі відбулись процеси деколонізації та розпаду імперій, що продовжило стимулювати розвиток процесів децентралізації.

В середині ХХ століття, після тріумфу концепції "невидимої руки ринку" Пола Самуельсона, децентралізація розглядалась в якості способу підвищення ефективності діяльності та конкурентоспроможності регіональних груп, а також їх соціально-економічних можливостей. В цілому, в цьому аспекті децентралізація сприяє підвищенню економічної ефективності держави, оскільки протистоїть державному регулюванню економіки [2] та виконує, як зазначає Д. Белл (Bell D., 1999), функцію наділення повноваженнями малих управлінських акторів під егідою єдиного центру [16, с.319].

Враховуючи, що процеси децентралізації влади, що відбувались в економічно розвинених державах, принесли видимий соціальний та економічний ефект, цілий ряд держав почали активно використовувати цю форму державного будівництва не лише на регіональному, а й на локальному рівнях.

На початку 90-х років ХХ століття розвиток

децентралізації як нової інституційної форми функціонування держави спричинив і її активне дослідження. Так, за Т.Г. Фаллетти (Falletti T.G., 2010) й А. Грін (Green A., 2005), були виділені і охарактеризовані фіскальна, адміністративна і політична децентралізація [17; 11]. Також Хіма Г.С. (Cheema G.S., 1983), Рондінеллі Д.Р. (Rondinelli D.P., 1983), Вайт (White R., 2005) та П. Смоук (Smoke P., 2005) були виділені і досліджені деконцентрація, делегація і деволуція, як форми децентралізації [18; 19].

На сучасному етапі розвитку нашого суспільства розуміння децентралізації носить релятивістський характер, тобто вона визначається відносно центральної влади та її елементів. Децентралізована система організації влади уявляється А. Шнайдер (Schneider A., 2013) як система, при якій центральна влада має менше значення і менші ресурси в політичному, економічному та адміністративному сенсі, ніж регіональна і локальна влада з їх широким спектром адміністративної автономії та більш широким спектром політичної відповідальності [20, с.32–56].

Таке сприйняття децентралізації влади активно впроваджується в соціально-політичне і правове життя України. Децентралізація влади інтерпретується як передача політичних, адміністративних повноважень від державних органів влади органам місцевого самоврядування [12]. Повноваження, разом із фінансами, передаються найближче до людей, де їх можна реалізувати найбільш ефективно. В цілому децентралізація державної влади сприймається як обумовлений сукупністю об'єктивних і суб'єктивних факторів, здійснюваний, як правило, в установленому законом порядку, політико-правовий процес переходу владних повноважень від центральної системи до децентралізованої з метою найбільш ефективного прийняття та виконання управлінських рішень [21, с.48]. У той же час наголошується, що передача повноважень супроводжується передачею необхідних ресурсів для виконання цих повноважень та встановленням державного контролю за законністю актів місцевого самоврядування і, як наслідок, відповідальність за прийняті рішення.

Поняття та сутність "соціокультурної травми"

Враховуючи проведені раніше нами дослідження [22; 23], стисло окреслимо сутність соціокультурної травми та її вплив на суспільство.

Використання терміну "травма" є дещо нетиповим для юриспруденції, оскільки традиційно цей термін використовувався в медицині, психіа-

трії та психоаналізі. Разом із цим, у сучасній медичній та особливо в психіатричній літературі даний термін використовується не тільки як фізична рана, а й як рана свідомості, результат емоційного шоку, що порушує усвідомлення часу, себе та світу [9, с.6]. Також варто звернути увагу, що при вивченні травм стали звертати увагу на їх соціальний зміст [17, с.17] та наслідки. В цьому аспекті, в якості прикладу, можна вказати на дослідження Ю. Хабермаса, (Habermas J., 2001) який в процесі дослідження розвитку демократії, вивчаючи соціальні травми, пов'язав її з важкими формами депресії, що породжена кризою європейського суспільства [25].

Розкриваючи зміст соціокультурної травми, дослідники виділяли соціальні зміни, що могли приводити до соціокультурних травм. Для таких змін, як підстав виникнення соціальних травм, є характерним те, що вони: по-перше, являють собою миттєві, швидкі зміни, що відбуваються в дуже короткий проміжок часу; по-друге, ці зміни відбуваються в широкому суспільному житті охоплюють різні сфери суспільного життя; по-третє, це глибинні, радикальні зміни, що зачіпають головні для даної групи цінності, правила чи переконання; по-четверте, зміни такої якості є непередбачуваними [26, с.475]. При цьому вчені констатують, що не кожна соціальна зміна стає джерелом травми, проте потенційно кожна може мати такі наслідки. Травматичні події викликають порушення первинного способу мислення та дій, міняють, часто трагічно, життєвий світ людини, моделі її поведінки й мислення [27, с.9].

В результаті появи таких змін і настання негативних наслідків у суспільстві утворюється так зване "суспільство травми". В таких суспільствах члени соціуму перебувають у стані соціальної травми, симптомами якої є: синдром відсутності (чи нестачі) довіри як до соціальних інститутів, так і до інших членів суспільства; пасивність, апатія членів суспільства як результат відчуття власного безсилля (найчастіше виражається в відмові від участі в виборах чи відсутності цікавості до суспільного життя); орієнтація членів суспільства на сьогоднішнє та скорочення часової перспективи по відношенню до минулого; ностальгія по минулому та його звеличення; розсіяний та невизначений стан занепокоєння, комплекс побоювань, страхів і настроїв, які супроводжуються схильністю вірити чутокам, фантазіям і міфам; поява "моральної паніки", тобто гарячих масових дискусій, спорів, а також мобілізація соціальних рухів в якості надмірної та неадекватної реакції на одиничну чи виключну

подію [26, с.484].

Функціонування "суспільства травми" призводить до трансформації соціальних зв'язків і зміни відношення членів суспільства до соціальних інститутів. Результатом такого функціонування, в своїй переважній більшості є конвертація ресурсів влади в капітал і капіталу у владу, тобто в "суспільствах травми" політична влада стає джерелом доходів і служить виправданню та прикриттям сумнівних економічних і фінансових акцій [17, с.21]; втрата колишніх орієнтирів при відсутності нових сформованих [28].

Формування "суспільства травми" на території України та наслідки його функціонування

Досліджуючи формування "суспільства травми" на території України, спершу звернемо увагу на головний момент, який є важливим для розуміння нашого підходу. Коли будемо говорити про українське суспільство, ми будемо мати на увазі суспільство, що формувалось на території сучасної держави Україна, і яке є спадкоємцем усіх соціокультурних і політичних надбань, що отримувались ним протягом останніх століть. Також при аналізі історичних подій будемо виходити з того, що основні політичні події, що відбувались у державах, в які входила територія України, також мали вплив на українське суспільство.

Як свідчать наукові дослідження, формування "суспільства травми" прямо пов'язане з виникненням певної ситуації, яка відіграє роль травмуючого суспільства явища, і яка спричиняє потужний вплив на подальший розвиток як суспільства, так і держави в цілому. Відповідно до положень теорії соціальної травми, така ситуація характеризується: а) тимчасовістю у вигляді неочікуваності та швидкоплинності; б) вона має певний зміст і розмах, а саме радикальна, глибока, всебічна зміна основи; в) сприймається як екзогенне та таке, що прийшло ззовні, на що соціум вплинути не в змозі; г) сприймається в певному смислово-контексті – як дещо неочікуване, непередбачуване, дивне, шокує та відразливе [27, с.8].

В цьому контексті, аналізуючи історичний розвиток подій, що відбувались території України протягом останніх ста двадцяти років, з впевненістю можна говорити, що такою подією, яка створила травмуючу українське суспільство ситуацію, стала подія, що в радянській історичній літературі дістала назву Велика Жовтнева соціалістична революція 1917 року, але за своєю

суттю була державним переворотом. Саме в результаті цієї події на території України відбулася соціально-політична трансформація державного ладу та почалося утвердження соціалістичного державного ладу. Як показує її аналіз, вона практично повністю містить перелічені вище характеристики травмуючої ситуації.

Таким чином, Жовтнева революція 1917 року почалась зі збройного державного перевороту, що розглядається як один із найтяжчих злочинів усіма державами незалежно від форми правління та політичного режиму. В основу своїх дій заколотниками, як творцями "нового порядку", було поставлено завдання знищення існуючого на території державного ладу, витравлення зі свідомості населення істинного сенсу таких вічних соціальних категорій, як мораль, добро, зло, право, порядок, і вкласти в них суто класовий характер. У цьому зв'язку яскравим підтвердженням зазначеного є настанови ідеолога революції В.І. Леніна, який зазначав: "Для нас моральність підпорядкована інтересам класової боротьби пролетаріату", "в основі комуністичної моральності лежить боротьба за укріплення комунізму" [29, с.131, 301]. Саме вони стали основою, що об'єктивувалися у виступах його послідовників: "У нас нова мораль. Наша гуманність абсолютна, адже в її основі лежать славетні ідеали руйнування всякого насилля і пригноблення. Нам все дозволено, адже ми вперше в світі підняли меч не заради пригноблення і закріпачення, а заради загальної свободи і звільнення від рабства" [30].

Як наслідок такої ситуації і застосування такого підходу до існуючого права і правопорядку відбулася втрата революційним правом його етичної аури. Перевівши право до розряду бездуховного інструменту класової боротьби, творці нового порядку розірвали багатовікову традицію, відповідно до якої на правову систему були покладені функції етичних обмежень незалежно від того, були вони уявними чи реальними. Прийнявши за основу такий підхід до права, більшовики сприйняли право як продовження політичної влади. У цьому зв'язку варто погодитись з думкою Ю. Хаскі, що формула "революційна доцільність прирівнюється до революційної законності" була виразником того, що новий режим визнавав тільки те право, норми і принципи якого служили інтересам революції [31, с.32].

Саме в цей період у соціумі, почав панувати страх перед будь-ким і будь-чим, оскільки будь-яка людина незалежно від її соціального стану могла стати жертвою "нового порядку". Страх

був всюди суцим та все проникаючим. У цьому зв'язку варто нагадати слова народного комісара Юстиції СНК РСФСР І.З. Штейнберга, який вказував, що терор має місце "не тільки тоді, коли застосовується насильство, але і тоді, коли воно не застосовується, коли його застосування є лише загрозою. Погроза терором і є атмосфера, стихія терору; в цій атмосфері люди живуть ще більш отруєним життям, ніж тоді коли діє сам терор. Якщо терору немає зараз, то завжди є можливість його повторення, є душевна звичність до нього тих хто тероризує і тих яких тероризують" [32, с.24].

При цьому в літературі висловлювалась обґрунтована думка, що "особливістю радянського тоталітарного режиму було те, що тут страх і терор використовувався не тільки як інструмент залякування і знищення дійсних та уявних ворогів, а й як щоденно використовуваний інструмент управління масами. Люди в умовах терору стали боятись один одного: жінка-чоловіка, батько-сина, брат-брата, стали боятись самих себе чи навіть прояву будь-якої свободи в собі, навіть в думках. Культ жорстокості і страху був пануючим в новій державі" [33, с.239].

Така ситуація була практично на всій території, де вирувала громадянська війна, де більшовики намагались прийти до влади. Територія України спалахнула повстаннями та визвольними рухами, проте всюди суцим терор допоміг у встановленні радянської влади, що мало безсистемний характер. Це проявлялось у періодичній зміні державної політики в економічній та соціально-політичній сферах. Періоди відносно послаблення змінювались періодами жорсткого терору.

Перші три роки (1917–1921 рр.) були роками становлення радянської держави, наступні історичні періоди були направлені на утвердження та абсолютне панування радянської системи та ідеології шляхом проведення масового терору. Соціальна інженерія, яка активно використовувалась радянською владою, була направлена на формування безініціативних та абсолютно лояльних до режиму людей [34, с.208–217]. В різні історичні періоди інтенсивність терору була різною. Навіть поверховий огляд репресивної політики перших десятиліть існування Радянського Союзу дає можливість говорити, що репресії використовувались не лише як політична зброя, але й в масовому масштабі для залякування населення. Для репресій використовувались не лише органи Об'єднаного державного політичного управління (ОДПУ), а й цивільна

міліція. При цьому режим репресій включав в себе не лише арешт, допит, тортури, винесення вироку, а й цілу систему громадського стеження і репресивних засобів аж до масових компаній висилки етнічних меншин і соціально маргінального населення. Репресія у вигляді примусового переміщення і обмеження місця проживання закріпила сталінські соціальні ієрархії та створила географічну мозаїку привілейованих та непривілейованих областей, а також "своїх" і "чужих" елементів.

Взагалі, судячи з масштабів та розмаху репресивних заходів, особливо застосування масового соціального насилля, можна з впевненістю говорити, що репресії були повсякчасним і постійним інструментом суспільного управління.

Для розуміння особливостей формування на території України безініціативного та маргінального населення, стисло прослідкуємо розвиток подій у сфері приватного сільського господарства, підприємницької діяльності та промисловій сферах.

Як відомо, територія України споконвічно була сільськогосподарською територією, зі сталими традиціями ведення господарства. До приходу на цю територію більшовиків і встановлення радянської влади, територія України забезпечувала Російську імперію значною кількістю сільськогосподарської продукції, зокрема, зерном, цукром, картоплею та іншим. Після встановлення радянської влади у населення тривалий час продовжувала існувати надія на такий же розвиток регіону. Проте ситуація склалась зовсім інакше.

Після встановлення радянської влади її провідники зрозуміли, що без отримання сільськогосподарських продуктів, особливо зерна, яке відправляли на експорт, подальший розвиток держави був приречений. Це спонукало до впровадження більш ліберальних механізмів управління, зокрема, впровадження нової економічної політики.

Населення з радістю сприйняло таку зміну. За рахунок виявленої селянами ініціативи значно збільшилась кількість оброблюваних земель, розвивались старі та виникали нові сільськогосподарські кооперативи. В цей період, що хронологічно тривав із 1921 по 1927 роки, держава демонстративно намагалась реалізувати стратегію підтримки та розвитку сільськогосподарського та торгового підприємництва. Проте, як показує аналіз тогочасних нормативних актів, головним завданням була, після економічного становлення сільськогосподарських та торгових

підприємств, заміна приватного управління на державне.

Підтримка підприємництва мала форму легалізації діяльності у вигляді його патентування. З жовтня по грудень 1921 року приватними підприємцями було вибрано 185 тисяч патентів, в першому півріччі 1922 року – 450 тисяч, в другому – 522 тисячі [35, с.10]. Тільки за два місяці 1921 і 11 місяців 1922 року було здано в оренду (по 30 губерніях) 3069 підприємств, а на 01.01.1923 року вже 4330 підприємств обробної промисловості, що складало 15–16 % від всієї національної промисловості [36, с.11].

Разом із цим, відношення партії до цих процесів було негативним. Практично з самого початку запровадження нового економічного курсу (нової економічної політики – НЕП), більшість місцевих партійних органів доходили думки, що: "в загальному, у зв'язку з НЕПом і його наслідками, тобто розвитком приватної власності, покращенням побуту кулаків і червоних спекулянтів, що не несли ніяких позбавлень в революційній боротьбі, згубно діє на стомлений, нетвердий прошарок комуністів в бік схиляння до власництва і покриває їх мозок поза їх волею кулацькою пліснявою" [37, с.12]. При цьому більшість партійних керівників сприймали послаблення щодо підприємницької діяльності як можливість розхитати радянську владу зсередини. Зокрема, Л.М. Каганович на святкуванні 10-літнього ювілею ВЧК, характеризуючи мирний період господарського будівництва, вказував, що класова боротьба набуває нових форм і переноситься в економіку, результатом чого є виникнення та укріплення класів, ворожих пролетаріату.

Як результат, вже на початку 30-х років ХХ століття на території України прокотилась хвиля соціальних репресій у вигляді розкулачування. Цей вид репресій використовувався для знищення існуючого соціального та економічного устрою серед сільського населення, викорінення "ворожого елемента", встановлення державної влади та знищення приватної ініціативи.

Закономірним наслідком такого ставлення держави до ініціативного населення стало згорання вільного підприємництва і взяття його під державний контроль. Усі незгідні чи ті, що намагались протистояти згортанню підприємництва, були піддані репресіям, засуджені, вислані або страчені.

В промисловості також відбувались аналогічні події. В 20-х роках ХХ століття почав розвиватись регіон Донбасу. Будувались нові шахти,

формувався вугільна промисловість. Разом із тим, у цей період відбуваються сумно відомі політичні процеси, що мали наслідком викорінення у свідомості населення регіону абсолютного безправ'я. Прикладом може служити відома "Шахтинська справа", по якій проходили 51 інженер та керівник із м. Шахти, що були звинувачені у шкідництві, саботажі, створенні "шкідницької контрреволюційної організації" у вугільній промисловості Донбас [38]. "Справа про економічну контрреволюцію" була сфабрикована ОДПУ і базувалась на звинуваченнях у безгосподарності та управлінських помилках, які були допущені керівниками, що проявили ініціативу для виконання встановленого плану, і яке було возведено в ранг ретельно спланованих злочинів. Як свідчить аналіз цієї справи, метою таких репресій було залякування галузевих керівників, оскільки будь-якого керівника, що не виконав наданий зверху план, могли звинуватити у "шкідництві".

Ще однією сферою, якою славилась українська земля, і в якій була свобода думки та ініціатива, була сфера науки. Розуміючи досить скептичне ставлення представників науки до радянської влади, керівники держави періодично піддівали представників наукової інтелігенції репресіям. У цьому плані показовою була "Справа Академії наук" [39], метою якої було знищення спротиву наукової інтелігенції, проведення антидемократичної перебудови в науці. Один із основних ударів припав на Українську Академію наук, в лавах якої в 1929 році пройшли масові арешти її членів. Головною жертвою став один із провідників українського національного руху, академік С. Єфремов, який проходив у справі "Спілки визволення України", і який в 1930 році був розстріляний. Результатом цієї справи стало утвердження спадковості в підготовці наукових кадрів; до науки допускались лише "надійні товариші", під заборону були цілі напрямки досліджень, зокрема з історії та культури українського народу. В цілому, в наступні історичні періоди радянські вчені взагалі та українські зокрема, стали слухняною зброєю в руках радянської пропаганди.

Особливого значення для формування "супильства травми" на території України стали справи, що були пов'язані з репресіями політичної верхівки Політбюро ЦК ВКП(б) – Л. Каменевим та Г. Зіновієвим, а також репресії вищого командного складу Червоної армії. В результаті цих справ практично повністю була знищена опозиційна політична верхівка та найбільш здіб-

ні, ініціативні висококваліфіковані військові кадри.

Аналіз репресій, що здійснювались у 20–30-х роках ХХ століття дає можливість говорити, що на території України було сформоване "суспільство травми", особливостями якого було безініціативне, залякане населення, що в своїй більшості складалось з маргіналів.

Після закінчення Великої вітчизняної війни на території України продовжились процеси формування "суспільства травми", проте вони вже носили профілактичний характер, оскільки населення добре пам'ятало минулі події і намагалось "не висуватись зі своєї хати". Хоча, протягом наступних історичних етапів періодично виникали показові справи щодо окремих ініціативних осіб.

Прикладом таких справ може бути "Справа Львівської психоневрологічної лікарні" в 60-х роках ХХ століття. Її суть зводилась до того, що при Львівській психоневрологічній лікарні, у відповідності з принципом "трудотерапії", існували цехи побутових товарів: нитково-ткацький і трикотажний. Передбачалось, що в них будуть працювати хворі. Головний лікар А. Ковальчук досить активно почав облаштовувати ці цехи, в чому був підтриманий обласним відділом охорони здоров'я. Однак, відповідно до положення про лікувально-трудова цехи вони мали працювати на госпрозрахунок, тобто бути самокупними. Грошей на розвиток не було, потрібно були залучити додаткові грошові ресурси, що й було зроблено А. Ковальчуком.

Знайомі А. Ковальчука, що були ним призначені начальниками цехів і працювали майстрами, постачали в цехи сировину і виробляли продукцію. Поступово цехи перетворились у значні підприємства, що займались випуском трикотажних виробів і забезпечували всю область. Ця приватнопідприємницька ініціатива не могла розвинутиись без того, щоб державні торгові організації не приймали участі у збуті готової продукції. Цим займались працівники відділу робітничого забезпечення залізниці (ОРСа), співробітники магазинів та універмагів Львова і Львівської області. Цехи працювали відкрито, під наглядом контролюючих органів. Але водночас ситуація змінилась, ініціатива виявилась шкідливою та злочинною. На лаві підсудних, як зазначає Є. Евельссон (Evgenia Evelson, 1986), опинились велика кількість працівників Облріднаргоспу, Облпромради, Облпотребсоюзу, республіканської фірми "Укргалантерея" та інших [40, с.151–153].

Аналогічною за своєю суттю була "Справа

Шейлиса-Глязера", що стосувалась Николаївського промкомбінату, і яка відбулася в 1963 р., за якою проходило 14 осіб, що були звинувачені у розкраданні шляхом випуску не облікованої продукції [40, с.168–169].

Також показовою є "Справа виробничих майстерень ОБЛОНО" в Харкові, що відбулась в 1963–1964 роках. У справі проходило 19 осіб, що звинувачували в організації приватнопідприємницької діяльності та випуску швейно-трикотажної продукції на суму біля 1 млн. рублів [40, с.175–176]. Аналогічні справи заводились та розглядались стосовно працівників Київської швейно-трикотажної фабрики, Київського інституту легкої промисловості та ряду інших підприємств.

В цілому 60–70-ті роки ХХ століття характеризувались періодичними сплесками активності державних органів, що об'єктивувались у показових судових процесах, у результаті яких засуджувались ініціативні та підприємливі громадяни, що намагались не лише задовольнити особисті інтереси, але й допомогти державі забезпечити населення необхідними товарами широкого вжитку.

Кінець 70-х років ХХ століття приніс появу такого феномену як "цеховики" – підпільні приватні підприємці, що займались виробництвом різних товарів широкого вжитку. Назва утворилась через те, що зазвичай такі виробництва були закамфльовані під цехи будь-яких державних підприємств і установ, громадських організацій, колгоспів. Періодично, аж до початку 90-х років, на "цеховиків" заводились справи і вони притягались до відповідальності [41].

Висновки

1. Соціально-політичні події, що відбувались на території України на початку ХХ століття стали основним травмуючим фактором, дія якого призвела до формування українського "суспільства травми". Подальші події, що відбувались в Радянському Союзі: масові соціальні репресії проти населення, постійний його терор, періодичні політичні та економічні сфабриковані судові процеси остаточно сформували соціокультурну травму населення України, що об'єктивувалась у формуванні безініціативного населення, представники якого уникали займати керівні посади в різних органах, боялись брати відповідальність за прийняті рішення.

2. В результаті такої ситуації сучасне населення України, володіючи історичною пам'яттю, продовжує відчувати на собі наслідки соціокуль-

турної травми і в своїй переважній більшості не бажає, принаймні офіційно, брати на себе відповідальність як за себе, так і за певні колективи. Це призводить до того, що досить гарні ініціативи держави, зокрема, децентралізація влади і передача її на місця, не знаходять належної підтримки у населення. З нашої точки зору, окреслена соціокультурна травма є головною перешкодою ефективного впровадження процесів децентралізації. Лише приділення державою належної уваги до її "лікування" надасть

можливість залучити до децентралізації найбільш ініціативних та активних громадян.

Конфлікт інтересів

Автор статті повідомляє про відсутність конфлікту інтересів.

Вираз вдячності

Дослідження не отримало фінансової підтримки з боку юридичних чи фізичних осіб.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- Dahl R. On Democracy. New Haven: Yale University Press, 2000. 217 p.
- Тихомиров Ю. А. Государство: преемственность и новизна. М.: Юриспруденция, 2011. 80 с.
- Cheema G. S., Rondinelli D. Decentralization and Development: Policy Implementation in Developing Countries. Beverly Hills: Sage Publication, 1983. 319 p.
- Dickovick J. T. Centralism and "Decentralization" in Unitary States: A Comparative Analysis of Peru and Senegal. *Journal of Public and International Affairs*. 2003. Vol. 14. P. 4–28.
- Neudorfer B., Neudorfer N. Decentralization and Political Corruption: Disaggregating Regional Authority. *Publius: The Journal of Federalism*. 2015. Vol. 55. No. 1. P. 25–48.
- Предборський В. А. Децентралізація влади: загроза посилення тінізаційних трендів. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2016. № 2 (177). С. 3–6.
- Caruth C. Trauma. Explorations in Memory. Baltimor: Johns Hopkins University Press, 1995. 284 p.
- Neal A. G. National Trauma and Collective Memory., N.Y., 1998, 224 p.
- Caruth C. Unclaimed Experience: Trauma, Narrative, and History. Baltimor: Johns Hopkins University Press, 1996. 167 p.
- Maruyama M. Post-totalitarian Deconversion Trauma. *Hyman Systems Management*. 1996. No 15. 135–137.
- Alexander J. C. The Meaning of Social Life. A Cultural Sociology. Oxford: University Press, 2003. 384 p.
- Децентралізація дає можливості. URL: <https://decentralization.gov.ua/about>.
- Гаспарян О. Т. Децентрализация: эволюция интерпретации понятия. *Вестник Московского университета. Сер. 12. Политические науки*. 2016. № 5. С. 50–62.
- Токвиль А. Демократия в Америке. М.: Прогресс, 1992. 554 с.
- French Liberalism in the 19th Century: An Anthology / Eds. R. Leroux, D. M. Hart. London: Routledge, 2012. 456 p.
- Bell D. The Coming of Post-Industrial Society. New York: Basic Books, 1999. 480 p.
- Тощенко Ж. Т. Травма как деформация эволюционного и революционного развития общества (опыт социологического теоретизирования). *Социс*. 2017. № 4. С. 16–26.
- Falletti T. G. Decentralization and Subnational Politics in Latin America. Cambridge; New York: Cambridge University Press, 2010. 312 p.
- Cheema G. S., Rondinelli D. Decentralization and Development: Policy Implementation in Developing Countries. Beverly Hills: Sage Publication, 1983. 319 p.
- White R., Smoke P. East Asia East Decentralizes. *East Asia Decentralizes: Making Local Government Work in Asia*. Washington: World Bank, 2005. P. 1–24.
- Schneider A. Decentralization: Conceptualization and Measurement. *Studies in Comparative International Development*. 2013. Vol. 38. No. 3. P. 32–56.
- Ходов Н. В. Централизация и децентрализация государственной власти в современной России (общеправовой анализ): дисс. ... канд. юрид. наук: 12.00.14. Нижний Новгород, 2005. 226 с.
- Старинський М. В. Історико-правові передумови для виникнення корупції як наслідку соціокультурної травми на території України. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2018. № 3. С. 22–26.
- Starinskyi M. V., Zavalna Zh. V. Social conscience of the Ukrainian nation: peculiar features of its formation during the establishment of soviet dictatorship and consequences of its modern functioning. *Modern researches: progress of the legislation of Ukraine and experience of the European Union: Collective monograph*. Riga: Izdevnieciba "Baltija Publishing", 2020. P. 925–953.
- Habermas J. The Post-National Constellation and the Future Democracy: Political Essays / Ed. By M. Pinsky. Cambridge MA: MIT Press, 2001. P. 58–112.

26. Штомпка П. Социология. Анализ современного общества. М.: Логос, 2005. 664 с.
27. Штомпка П. Социальные изменения как травма. *Социс*. 2001. № 1. С. 6–16.
28. Славин Б. Ф. Идеология возвращается. М.: Социально-гуманитарные исследования, 2009. 648 с.
29. Ленин В. И. Полное собрание сочинений. М.: Политиздат, 1953. Т. 41. 697 с.
30. Новая мораль молодого государства. *Красный меч*. 03.08.1919. № 1.
31. Хаски Ю. Российская адвокатура и советское государство. Происхождение и развитие советской адвокатуры 1917–1939 р.р. М.: ИГИП РАН, 1993. 183 с.
32. Штейнберг И. З. Нравственный лик революции (1919–1921). Берлин: Скифы, 1923. 313 с.
33. Рогозин Э. Л. Ленинская мифология государства. М.: Юристь, 1996. 320 с.
34. Ширрер Д. Государственное насилие, репрессии и вопрос социальной инженерии в Советском Союзе. *История сталинизма: жизнь в терроре. Социальные аспекты*: материалы международной научной конференции. (г. Санкт-Петербург, 18–22 октября 2012 г.) М.: РОССПЭН, 2013. С. 208–217.
35. Крон Ц. М. Частная торговля в СССР. М.: Труд и книга, 1926. 244 с.
36. Романов М. Аренда национализированной промышленности. *Экономическое обозрение*. 1923. № 2. С. 11–16.
37. Богданов С. В. Власть и экономическая преступность в Советской России (1917–1941). *Историко-экономические исследования*. 2012. Т. 13. № 2–3. С. 12.
38. Шахтинский процес 1928 г.: подготовка, проведение, итоги. В 2-х кн. / отв. ред. С. А. Красильников. М.: РОССПЭН, 2011. 975 с.
39. Академическое дело, 1929–1931 гг.: документы и материалы следственного дела, сфабрикованного ОГПУ / ред. кол.: В. П. Леонов (отв. ред.), Ж. И. Алферов, Б. В. Ананьич и др.; Библиотека РАН., СПб.: [б. и.], 1993–1998.
40. Evgenia Evelson. "Second economy" in the USSA (trials of the 1960 s) Overseas Publications Interchange Ltd London 1986. 371 p.
41. Уголовное преследование цеховиков – громкие дела. URL: web/20090430001100/http://cehowiki.com/index.php?title=Уголовные_преследования_цеховиков_-_громкие_дела.

REFERENCES

1. Dahl R. On Democracy. New Haven: Yale University Press, 2000. 217 p.
2. Tikhomirov, YU. A. (2011). *Gosudarstvo: preymstvinnost' i novizna* [State: continuity and novelty]. М.: Yurisprudentsiya (in Russ.).
3. Cheema G. S., Rondinelli D. Decentralization and Development: Policy Implementation in Developing Countries. Beverly Hills: Sage Publication, 1983. 319 p.
4. Dickovick, J. T. (2003). Centralism and "Decentralization" in Unitary States: A Comparative Analysis of Peru and Senegal. *Journal of Public and International Affairs*, (14). 4–28.
5. Neudorfer, B., & Neudorfer, N. (2015). Decentralization and Political Corruption: Disaggregating Regional Authority. *Publius: The Journal of Federalism*, 55(1). 25–48.
6. Predbors'kyy, V. A. (2016). Detsentralizatsiya vlady: zahroza posylennya tinizatsiynikh trendiv [Decentralization of power: the threat of increasing shadowing trends]. *Formuvannya rynkovykh vidnosyn v Ukraini*, 2(177). 3–6 (in Ukr.).
7. Caruth C. Trauma. Explorations in Memory. Baltmor: Johns Hopkins University Press, 1995. 284 p.
8. Neal A. G. National Trauma and Collective Memory., N.Y., 1998, 224 p.
9. Caruth C. Unclaimed Experience: Trauma, Narrative, and History. Baltmor: Johns Hopkins University Press, 1996. 167 p.
10. Maruyama, M. (1996). Post-totalitarian Deconversion Trauma. *Hyman Systems Management*, (15). 135–137.
11. Alexander J. C. The Meaning of Social Life. A Cultural Sociology. Oxford: University Press, 2003. 384 p.
12. *Detsentralizatsiya daye mozhlyvosti* [Decentralization provides opportunities]. Retrieved from: <https://decentralization.gov.ua/about> (in Ukr.).
13. Gasparyan, O. T. (2016). Detsentralizatsiya: evolyutsiya interpretatsii ponyatiya [Decentralization: the evolution of the interpretation of the concept]. *Vestnik Moskovskogo universiteta. Ser. 12. Politicheskiye nauki*, (5). 50–62 (in Russ.).
14. Tokvil', A. (1992). *Demokratiya v Amerike* [Democracy in America]. М.: Progress (in Russ.).
15. French Liberalism in the 19th Century: An Anthology / Eds. R. Leroux, D. M. Hart. London: Routledge, 2012. 456 p.

16. Bell D. *The Coming of Post-Industrial Society*. New York: Basic Books, 1999. 480 p.
17. Toshchenko, ZH. T. (2017). *Travma kak deformatsiya evolyutsionnogo i revolyutsionnogo razvitiya obshchestva (opyt sotsiologicheskogo teoretizirovaniya)* [Trauma as a deformation of the evolutionary and revolutionary development of society (the experience of sociological theorizing)]. *Sotsis*, (4). 16–26 (in Russ.).
18. Falletti T. G. *Decentralization and Subnational Politics in Latin America*. Cambridge; New York: Cambridge University Press, 2010. 312 p.
19. Cheema G. S., Rondinelli D. *Decentralization and Development: Policy Implementation in Developing Countries*. Beverly Hills: Sage Publication, 1983. 319 p.
20. White R., Smoke P. *East Asia East Decentralizes. East Asia Decentralizes: Making Local Government Work in Asia*. Washington: World Bank, 2005. P. 1–24.
21. Schneider, A. (2013). *Decentralization: Conceptualization and Measurement. Studies in Comparative International Development*, 38(3). 32–56.
22. Khodov, N. V. (2005). *Tsentralizatsiya i detsentralizatsiya gosudarstvennoy vlasti v sovremennoy Rossii (obshchepравovoy analiz)* [Centralization and decentralization of state power in modern Russia (general legal analysis)]. Candidate's thesis (12.00.14). Nizhniy Novgorod (in Russ.).
23. Staryns'kyy, M. V. (2018). *Istoryko-pravovi peredumovy dlya vynyknennya koruptsiyi yak naslidku sotsiokul'turnoyi travmy na terytoriyi Ukrayiny* [Historical and legal preconditions for the emergence of corruption as a consequence of socio-cultural trauma in Ukraine]. *Yurydychnyy naukovyy elektronnyy zhurnal*, (3). 22–26 (in Ukr.).
24. Starinskyi M. V., Zavalna Zh. V. *Social conscience of the Ukrainian nation: peculiar features of its formation during the establishment of soviet dictatorship and consequences of its modern functioning. Modern researches: progress of the legislation of Ukraine and experience of the European Union: Collective monograph*. Riga: Izdevnieciba "Baltija Publishing", 2020. P. 925–953.
25. Habermas J. *The Post-National Constellation and the Future Democracy: Political Essays* / Ed. By M. Pensky. Cambridge MA: MIT Press, 2001. P. 58–112.
26. Shtompka, P. (2005). *Sotsiologiya. Analiz sovremennogo obshchestva* [Sociology. Analysis of modern society]. M.: Logos (in Russ.).
27. Shtompka, P. (2001). *Sotsial'nyye izmeneniya kak travma* [Social changes like trauma]. *Sotsis*, (1). 6–16 (in Russ.).
28. Slavin, B. F. (2009). *Ideologiya vozvrashchayetsya* [Ideology is back]. M.: Sotsial'no-gumanitarnyye issledovaniya (in Russ.).
29. Lenin, V. I. (1953). *Polnoye sobraniye sochineniy* [Full composition of writings]. M.: Politizdat. T.41 (in Russ.).
30. *Novaya moral' molodogo gosudarstva* [The new morality of the young state]. *Krasnyy mech*. (03.08.1919. No 1) (in Russ.).
31. Khaski, YU. (1993). *Rossiyskaya advokatura i sovetskoye gosudarstvo. Proiskhozhdeniye i razvitiye sovetskoy advokatury 1917–1939 r.r.* [Russian advocacy and the Soviet state. The origin and development of the Soviet advocacy 1917-1939 p.]. M.: IGIP RAN (in Russ.).
32. Shteynberg, I. Z. (1923). *Nravstvennyy lik revolyutsii (1919–1921)* [The moral face of the revolution (1919-1921)]. Berlin: Skify (in Russ.).
33. Rogozin, E. L. (1996). *Leninskaya mifologiya gosudarstva* [Lenin mythology of the state]. M.: Yurist (in Russ.).
34. Shirrer, D. (2013). *Gosudarstvennoye nasiliye, repressii i vopros sotsial'noy inzhenerii v Sovetskom Soyuze* [State violence, repression and the issue of social engineering in the Soviet Union]. *Istoriya stalinizma: zhizn' v terrore. Sotsial'nyye aspekty: materialy mezhdunarodnoy nauchnoy konferentsii*. (g. Sankt-Peterburg, 18–22 oktyabrya 2012 g.). M.: ROSSPEN (s. 208–217) (in Russ.).
35. Kron, TS. M. (1926). *Chastnaya trgovlya v SSSR* [Private trade in the USSR]. M.: Trud i kniga (in Russ.).
36. Romanov, M. (1923). *Arenda natsionalizirovannoy promyshlennosti* [Rental of nationalized industry]. *Ekonomicheskoye obozreniye*, (2). 11–16 (in Russ.).
37. Bogdanov, S. V. (2012). *Vlast' i ekonomicheskaya prestupnost' v Sovetskoy Rossii (1917–1941)* [Power and economic crime in Soviet Russia (1917–1941)]. *Istorko-ekonomicheskiye issledovaniya*, 13(2–3). 12 (in Russ.).
38. Krasil'nikov, S. A. (Red.). (2011). *Shakhtinskiy protsess 1928 g.: podgotovka, provedeniye, itogi* [The Shakhty process of 1928: preparation, conduct, results]. V 2-kh kn. M.: ROSSPEN (in Russ.).

39. Leonov, V. P. (Red.); Alferov, ZH. I., & Anan'ich, B. V. et al. (1993–1998). *Akademicheskoye delo, 1929–1931 gg.: dokumenty i materialy sledstvennogo dela, sfabrikovannogo OGPU* [Academic case, 1929–1931: documents and materials of the investigation file, fabricated by the OGPU]. SPb.: [b. i.] (in Russ.).
40. Evgenia Evelson. "Second economy" in the USSA (trials of the 1960 s) Overseas Publications Interchange Ltd London 1986. 371 p.
41. *Ugolovnoye presledovaniye tsekhovikov – gromkiye dela* [Criminal prosecution of guild workers - high-profile cases]. Retrieved from: web/20090430001100/http://cehowiki.com/index.php?title=Уголовные_преследования_цеховиков_-_громкие_дела (in Russ.).

ІНФОРМАЦІЯ ПРО СТАТТЮ (ARTICLE INFO)

Published in:

Форум права: 61 pp. 131–142.

Received:

30.04.2020

Accepted:

28.05.2020

Published:

03.06.2020

Related identifiers:

10.5281/zenodo.3883829

[http://forumprava.pp.ua/files/131-142-](http://forumprava.pp.ua/files/131-142-2020-2-FP-Starynskyi_14.pdf)
[2020-2-FP-Starynskyi_14.pdf](http://forumprava.pp.ua/files/131-142-2020-2-FP-Starynskyi_14.pdf)
http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index.htm
[_2020_2_14.pdf](http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index.htm)
Cite as:

Старинський, М. В. (2020). Соціокультурні перешкоди ефективному впровадженню децентралізації в Україні. *Форум Права*, 61(2). 131–142. DOI: <http://doi.org/10.5281/zenodo.3883829>.

License (for files):

Creative Commons Attribution 4.0 International

Starynskyi, M. V. (2020). Sotsiokul'turni pereshkody efektyvnomu vprovadzhennyu detsentralizatsiyi v Ukrayini [Socio-Cultural Obstacles for the Effective Implementation of Decentralization in Ukraine]. *Forum Prava*, 61(2). 131–142. DOI: <http://doi.org/10.5281/zenodo.3883829>.